

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет

Наукові записки
Бердянського державного
педагогічного університету

Серія: Педагогічні науки

Випуск 1

Бердянськ
2020

УДК 378.001.89(082)
ББК 74.480.46я5
Н 34

ISSN 2412-9208
ICV 2018: 77.58
DOI 10.31494/2412-9208

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Касперський Анатолій Володимирович – д.пед.н., професор (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова);

Павленко Анатолій Іванович – д.пед.н., професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти).

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету.
Протокол № 7 від 27.02.2020 р.*

**Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України
збірник включений до Переліку наукових фахових видань України
(категорія “Б”)**

(наказ МОН України №1412 від 18 грудня 2018 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ігор Богданов – доктор педагогічних наук, професор, ректор (Бердянськ), головний редактор; **Ольга Гуренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ольга Грауман** – доктор педагогічних наук, професор (Хільдесхайм, Німеччина); **Лариса Зайцева** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Людмила Коваль** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Алла Крамаренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ільзе Мікельсон** – доктор педагогічних наук, професор (м. Ліепая, Латвійська Республіка); **Вячеслав Осадчий** – доктор педагогічних наук, професор (Мелітополь); **Ігор Раку** – доктор педагогічних наук, професор (Кишинів, Молдова); **Алесандро Фігус** – доктор педагогічних наук, професор (Рим, Італія); **Ольга Попова** – кандидат педагогічних наук, доцент (Бердянськ); **Катерина Осадча** – кандидат педагогічних наук, доцент (Мелітополь).

Н-34 Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип.1. – Бердянськ : БДПУ, 2020. – 495 с.

Збірник “Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки” заснований з метою оприлюднення результатів педагогічних досліджень науковців. Публікації репрезентують нові підходи до різних аспектів педагогіки та методики.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2020
© Автори статей, 2020

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF
UKRAINE
Berdiansk State Pedagogical University**

**Scientific Papers
of Berdiansk State Pedagogical
University**

Series: Pedagogical sciences

Issue 1

**Berdiansk
2020**

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5
N 34

ISSN 2412-9208
ICV 2018: 77.58
DOI 10.31494/2412-9208

REVIEWERS:

Kaspersky Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor, the head of the chair of technical physics and mathematics of the National M. Dragomanov Pedagogical University;

Pavlenko Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor (Zaporozhye regional institute of postgraduate pedagogical education).

*It is published according to the resolution of the Academic Council
of Berdiansk State Pedagogical University
Record № 7 of 27.02.2020 p.*

**According to the resolution of Attestational board of the Ministry
of education and science of Ukraine this edition was included to
the List of scientific professional editions of Ukraine (category B)**

(Resolution of the Ministry of education and science of Ukraine
№ 1412 of 18 December 2018)

EDITORIAL BOARD:

Ihor Bohdanov – doctor of pedagogical sciences, professor, rector (Berdiansk), editor in chief; **Olha Hurenko** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Olga Grauman** – doctor of pedagogical sciences, professor (Hildesheim, Germany); **Larysa Zaitseva** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Liudmyla Koval** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Alla Kramarenko** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Ilze Mikelsone** – doctor of pedagogical sciences, professor (Liepaja, Latvia Republic); **Viacheslav Osadchiy** – доктор педагогічних наук, професор (Melitopol); **Ihor Racu** – doctor of pedagogical sciences, professor (Kishinev, Moldova); **Alessandro Figus** – doctor of pedagogical sciences, professor (Rome, Italy); **Olha Popova** – candidate of pedagogical sciences, associate professor (Berdiansk); **Kateryna Osadcha** – candidate of pedagogical sciences, associate professor (Melitopol).

N-34 Scientific papers of Berdiansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. – Issue 1. – Berdiansk : BSPU, 2020. – 495 p.

The collection of scientific papers of Berdyansk state pedagogical university (Series: Pedagogical sciences) contains results of pedagogical reseach of Ukrainian and foreign scientists. Publications represent new approaches to actual problems of teaching, education and methods.

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5

© Berdiansk State Pedagogical University, 2020
© Authors of the articles, 2020

компетентності учнів на уроках під час вивчення історії України..... 185

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Бондаренко Інна (Щасливе, Бориспільський р-н). Технологічна культура в парадигмі політехнічної освіти..... 194

Гармаш Олена, Омельченко Світлана (Слов'янськ). Структура та зміст ґурторської компетентності майбутніх учителів іноземних мов 202

Голуб Олена, Лесик Анжеліка (Бердянськ). Потенціал освітньо-розвивального середовища ЗВО у професійному становленні майбутніх учителів початкової школи: практичний аспект..... 213

Грінченко Тетяна (Вінниця). Використання технологій розвитку критичного мислення у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики 223

Григор'єва Вікторія (Бердянськ). Методи розвитку невербальних засобів комунікації студента-хормейстера в класі диригування..... 233

Гриценко Андрій (Глухів). Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій у процесі навчання історії студентів закладів вищої педагогічної освіти..... 241

Дудукалова Олександра (Бердянськ). Методологічні підходи формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності..... 248

Ємельянова Тетяна (Харків). Механізм сприйняття просторово-часової інформації в когнітивному просторі особистості 258

Завидівська Ольга (Львів). Результативність упровадження комплементарно-інтегративної здоров'яорієнтованої педагогічної технології навчання майбутніх менеджерів..... 268

Zaiets Dmytro (Kyiv). Structural components of formation of future bachelors in physical education and sports for coaching activity..... 280

Квасниця Ірина (Хмельницький). Наукові підходи формування професійної мобільності майбутнього тренера-викладача з виду спорту в закладах вищої освіти..... 288

Книш Світлана (Бердянськ). Науково-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я..... 297

Коваль Людмила, Попова Ольга, Нестеренко Марина (Бердянськ). Трансформаційні зміни в професійній підготовці майбутніх педагогів у контексті впровадження ідей концепції Нової української школи..... 304

Kozlov Dmytro (Sumy). Innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution: factors for the formation..... 313

Kramarenko Alla (Berdiansk). The influence of the bio (eco) ethical activity of a future primary school and practical psychologist on the evaluation of own behavior: the practical orientirs 322

Красножон Олексій (Бердянськ). Комп'ютерна підтримка вивчення теми "Метод найменших квадратів" курсу теорії ймовірностей із елементами математичної статистики..... 330

Лапіна Марина (Маріуполь). Формування операційних компонентів професійної компетентності фахівців соціальної сфери..... 341

Марусинець Мар'яна (Київ), **Іванова Вікторія** (Мукачеве). Становлення британської системи професійного розвитку фахівців дошкільної освіти у системі неперервної освіти..... 349

Михайленко Любов (Вінниця). Розвиток методичної компетентності вчителя математики як педагогічна проблема.....	359
Островська Людмила (Миколаїв). Пунктуаційний аналіз речення як основа формування пунктуаційної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури.....	370
Павлюк Любов (Київ). Трансформація соціально-педагогічного партнерства в підготовці майбутніх учителів.....	381
Петруньок Тетяна (Київ). Формування в майбутніх фахівців будівництва та цивільної інженерії знань про використання сучасних досягнень фізики в будівельній галузі.....	388
Плотнікова Олена (Херсон). До питання про зміст математичної компетентності майбутніх спеціалістів річкового та морського транспорту.....	395
Позднякова Валентина (Маріуполь). Формування в майбутніх фахівців морської галузі умінь подолання бар'єрів іншомовного спілкування	401
Пономаренко Ольга (Запоріжжя). Проблема оцінки рівнів готовності майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.....	408
Смаковський Юрій (Бердянськ). Методика формування педагогічної музики майбутніх учителів музичного мистецтва засобами духовної музики: аналіз результатів педагогічного експерименту.....	417
Степанюк Катерина (Бердянськ). Технологічно-проектувальні уміння магістрів початкової освіти: оновлення змісту професійної підготовки... ..	426
Сторонська Оксана (Дрогобич). Пріоритети державної політики Австрії у сфері професійної підготовки педагогічних кадрів.....	435
Ташкінова Оксана, Марченко Ірина, Корсунська Галина (Маріуполь). Впровадження елементів дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців із соціальної роботи.....	444
Тіщенко Олена (Маріуполь). Міждисциплінарна інтеграція як умова формування міжкультурної компетентності в майбутніх фахівців морської галузі.....	452
Турчин Андрій, Кашуба Олександра, Кравчук Тетяна (Тернопіль). Практична професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів професійних шкіл у Німеччині: особливості дуальної моделі.....	460
Ускова Альона (Мелітополь). Огляд літературних джерел з проблем розвитку морально-духовного світогляду майбутніх хореографів: теоретичний аспект	476
Червонська Лілія (Мелітополь). Значення дисципліни “Теорія і методика викладання класичного танцю” у процесі професійної підготовки студентів-хореографів закладів вищої освіти	484

УДК 378.091.33:793.3

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1-484-492

THE IMPORTANCE OF THE DISCIPLINE “THEORY AND METHODS OF TEACHING CLASSICAL DANCE” IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION STUDENTS-CHOREOGRAPHERS’ OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ” У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ХОРЕОГРАФІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Liliia CHERVONSKA,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

Лілія ЧЕРВОНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-4906-684X>

chervonskay@ukr.net

Melitopol State Pedagogical
University Bogdan Khmelnytsky

Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

✉ 20 street Hetmanska, 20
Melitopol, Zaporizhzhia region, 72300

✉ вул. Гетманська, 20
м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72300

Original manuscript received: February 01, 2020

Revised manuscript accepted: March 02, 2020

ABSTRACT

The article deals with the peculiarities of professional training of students-choreographers of higher educational institutions in the course of studying the discipline “Theory and Methods of Teaching Classical Dance”. The problem of a competent approach, which is the basis for the training of future specialists, involves the development in the individual of the ability to orient in a variety of difficult situations, the ability to predict the results of their activities and be responsible for them, to quickly switch from one type of activity to another, combining the performance of different functions. The essence of the concepts “vocational training”, “competent approach” is revealed. The main normative documents for providing of the educational process of professional choreographic preparation of higher education applicants are defined. The content of vocational training of students-choreographers’ is determined by the educational-professional program 024 “Choreography” of the institution of higher education, which defines the list of educational components of the cycle of general and vocational training, program competences and learning outcomes, defines the requirements for the content, volume and level of educational-professions choreography. Special (special, subject) competences and learning outcomes acquired by higher education students in the course of studying the theory and methods of teaching classical dance have been determined. In the research the questions of independent preparation of students-choreographers for the lesson of classical dance, their understanding of peculiarities of structural construction and content of the discipline “Theory and Methods of Teaching Classical Dance” at different stages of study are actualized. The content and structural components of classical dance lesson construction are analyzed. It has been determined that the lesson of classical dance in higher educational institutions consists of four main structural components: exersis at the machine, exerissis in the middle of the hall, adagio and allegro. Each part of the classical dance lesson has its own tasks, aimed

at solving of the overall goal of the lesson and at creating of a basis for further development and improvement of the educational material.

Key words: *classical dance, vocational training, students-choreographers, competencies, exersis, dance movements.*

Вступ. Професійна підготовка студентів-хореографів закладів вищої освіти – процес тривалий і багатовекторний, який охоплює опанування освітніми компонентами різного спрямування. Важливе місце в процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми 024 “Хореографія” займає компетентісний підхід, який характеризується зміщенням акцентів у викладанні на активну самостійну діяльність студентів, зокрема переорієнтацію освітнього процесу на параметри професійних компетентностей. Компетентісний підхід є основою підготовки майбутніх фахівців, що передбачає розвиток в особистості здатності орієнтування в розмаїтті складних ситуацій, вміння прогнозувати результати своєї діяльності й нести за них відповідальність, швидко змінювати один вид діяльності на інший, поєднувати виконання різних функцій тощо.

Професійна хореографічна підготовка розглядається науковцями як система навчання, яка забезпечує майбутніх фахівців особистісними знаннями, вміннями і навичками, що ґрунтуються на взаємодії педагогічної й виконавської майстерності. Цей процес складний довготривалий, що вимагає не лише досконалого професійного оволодіння технічною майстерністю, але й засвоєння методик викладання дисциплін хореографічного циклу, формування загально-педагогічних та спеціальних умінь (Благова, 2010).

Сучасні вітчизняні педагоги-науковці (І. Білоусенко, Н. Корисько, А.Рехлицька, Л. Цветкова, С. Шалала та інші), актуалізуючи питання професійної хореографічної підготовки здобувачів вищої освіти, зазначають, що однією з необхідних умов забезпечення якості навчання бакалаврів хореографії є опанування дисципліною “Теорія і методика викладання класичного танцю”, яка забезпечує студентів необхідними теоретичними знаннями та практичними вміннями основ хореографічного мистецтва, передбачає розвиток необхідних професійні якостей. Разом з тим, попри підвищений інтерес науковців до проблеми професійної підготовки студентів-хореографів, цілий ряд актуальних і важливих питань зазначеної проблеми залишились поза дослідницькою увагою.

Мета цієї статті полягає у висвітленні особливостей професійної підготовки студентів-хореографів закладів вищої освіти в процесі вивчення дисципліни “Теорія і методика викладання класичного танцю”. Реалізація мети, поставленої в даній статті, передбачала вирішення таких завдань:

- визначити програмні фахові компетентності, що формуються в студентів-хореографів у процесі вивчення дисципліни “Теорія і методика викладання класичного танцю”;

- визначити результати навчання, що набувають здобувачі вищої освіти у процесі вивчення дисципліни “Теорія і методика викладання класичного танцю”;

- проаналізувати та визначити зміст структурних компонентів

уроку класичного танцю.

Методи та методики дослідження. Реалізація мети, поставленої в статті, відбувалась завдяки використанню комплексу взаємопов'язаних методів дослідження: аналізу, синтезу, порівняння й узагальнення педагогічного досвіду з проблеми професійної хореографічної підготовки здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми 024 “Хореографія”.

Результати та дискусії. Освітній процес професійної підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 024 Хореографія базується на положеннях Закону України “Про вищу освіту” (2014), Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня галузі знань 02 Культура та мистецтво за спеціальністю 024 “Хореографія” (2020), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013). Зміст професійної підготовки здобувачів вищої освіти визначається освітньо-професійною програмою 024 “Хореографія” закладу вищої освіти, в якій визначається перелік освітніх компонентів циклу загальної та професійної підготовки, програмні компетентності та результати навчання, зміст, обсяг освітніх компонентів професійної підготовки бакалаврів хореографії.

Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня галузі знань 02 Культура та мистецтво за спеціальністю 024 “Хореографія” передбачено набуття здобувачами вищої освіти 5 загальних та 17 спеціальних (фахових, предметних) компетентностей. Вони формуються в процесі опанування студентами всіма освітніми компонентами циклу загальної та професійної підготовки.

Дисципліна “Теорія і методика викладання класичного танцю” є обов'язковим компонентом циклу професійної підготовки освітньо-професійної програми 024 Хореографія. Відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 024 “Хореографія” першого (бакалаврського) рівня визначимо фахові компетентності, яких набувають студенти в процесі вивчення освітнього компонента “Теорія і методика викладання класичного танцю”:

- здатність оперувати професійною термінологією у сфері фахової хореографічної діяльності (виконавської, викладацької, балетмейстерської та організаційної);

- здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків для забезпечення освітнього процесу в початкових, профільних, фахових закладах освіти;

- здатність забезпечувати високий рівень володіння танцювальними техніками, виконавськими прийомами, застосовувати їх як виражальний засіб;

- здатність застосовувати набуті виконавські навички в концертно-сценічній діяльності, підпорядковуючи їх завданням хореографічного проєкту та інші (Стандарт вищої освіти, 2020:8).

Крім того, у процесі професійної підготовки здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни “Теорія і методика викладання класичного танцю” набувають таких результатів навчання:

- володіти термінологією хореографічного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом;

- мати навички використання традиційних та інноваційних методик викладання фахових дисциплін;
- розуміти хореографію як мистецький феномен, розрізняти основні тенденції її розвитку, класифікувати види, напрями, стилі хореографії;
- вдосконалювати виконавські навички і прийоми в процесі підготовки та участі у фестивалях і конкурсах;
- відшукувати необхідну інформацію, критично аналізувати і творчо переосмислювати її та застосовувати в процесі виробничої діяльності та інші (Стандарт вищої освіти, 2020:9-10).

Процес набуття програмних результатів навчання дисципліни “Теорія і методика викладання класичного танцю” пов’язаний з оволодінням майбутніми фахівцями методикою викладання класичного танцю, що передбачає наявність знань у студентів щодо змісту уроку класичного танцю та його структурної побудови. Розглянемо детальніше основні структурні компоненти уроку класичного танцю.

Урок класичного танцю у вищих закладах освіти має загальноприйнятну будову, що складається з таких основних частин: екзерсис біля станка, екзерсис на середині залу, *adagio* і *allegro*. Кожна частина уроку класичного танцю має свої окремі завдання, спрямованні на вирішення загальної мети. Тому методично й послідовно кожний структурний компонент уроку створює основу для подальшого відпрацювання та вдосконалення навчального матеріалу.

Практичне заняття уроку класичного танцю завжди розпочинається з розминки. Відповідні вправи мають покращувати фізичну діяльність студентів-хореографів і знижувати ймовірність виникнення травм на заняттях. Розігріваючий ефект розминок проводиться до відчуття теплоти в тілі. Педагог має слідкувати за тим, щоб у студентів не виникло почуття втоми. Виконання розминок обов’язково має проводитися симетрично. Це означає, що дозування вправ на праву і ліву сторони тіла має бути однаковим.

Перші практичні заняття уроку класичного танцю слід розпочинати з вивчення позицій ніг і рук, постанови корпусу. Далі розпочинається вивчення найпростіших вправ (екзерсису) біля станка. Екзерсис (фр. *exercice* – “вправа”, від лат. *exercitium*) – комплекс різноманітних тренувальних вправ, що складають основу уроку класичного танцю та виробляють професійні якості, необхідні для танцювальної техніки: розвиток сили м’язів, еластичності зв’язок, виховання виворотності, стійкості і правильної координації рухів в учнів або артистів балету. Екзерсис складається з системи навчально-тренувальних вправ, поєднання і варіювання яких дозволяє вдосконалювати й підтримувати опорно-руховий апарат, розвинути виконавські вміння та навички, технічні можливості, психологічні властивості та якості особистості (пам’ять, уяву, мислення, волю тощо.). Систематичне виконання екзерсису біля станка допомагає оволодіти технікою танцю, виробляє стійкість, виворотність, гнучкість, м’якість і легкість рухів (Червонська, Богатирьова, 2018:236).

Екзерсис біля станка є невід’ємним складником уроку, основні його рухи залишаються незмінними впродовж усього навчання. При

цьому зростає рівень складності, варіюється поєднання з іншими рухами, вводяться нові з'єднувальні елементи. Кожен рух екзерсису класичного танцю спрямовано на розвиток виворотності та рухливості стопи й тазостегневого суглоба, формування високого та легкого стрибка, а також великого танцювального кроку. Рухи класичного екзерсису дають можливість закріпити апломб виконавця. Уся система рухів, яка формувалась протягом багатьох століть, дозволяє танцівнику при систематичних заняттях розвинути такі свої фізичні здібності, як виворотність ніг, легкий стрибок, гнучкість, великий крок, стійкість, а також удосконалити м'язи свого тіла й оволодіти вишними пластичними рухами, напрацювати витривалість (Цветкова, 2013:32).

Екзерсис біля станка та на середині залу має певну послідовність: **plie, battement tendu, battement tendu jete, rond de jambe par terre, battement fondu, battement frappe, rond de jambe en l'air, petit battement, battement developpe, grand battement jete.** На початковому етапі в процесі опанування екзерсисом класичного танцю студенти мають виконувати всі ці вправи в "чистому" вигляді, лише згодом вивчаються комбінаційні поєднання за різним рівнем складності відповідно до курсу навчання.

Наступною частиною уроку класичного танцю є екзерсис на середині залу, що має вищий рівень оволодіння навчальним матеріалом у порівнянні з екзерсисом біля станка. До виконання цієї частини уроку класичного танцю можна переходити після відпрацювання навичок виконання рухів екзерсису біля станка, що забезпечує відчуття стійкості. Під час виконання екзерсису на середині залу слід дотримуватися необхідності збереження виворотності ніг, "сильної" спини, підтягнутості корпусу і тазостегнового поясу. Разом з тим, необхідно контролювати відсутність напруженості плечей, шиї та рук. Під час виконання екзерсису на середині залу відсутня додаткова точка опори – станок, тому виникає необхідність контролю за координацією рухів корпусу, рук, голови. З метою вироблення стійкості необхідно забезпечити дотримання центру ваги, "сильної" спини, виворотних у тазостегновому, колінному й гомілковому суглобах ніг, підтягнутих сідниці та корпусу. Екзерсис на середині залу на початковому етапі також засвоюється спочатку в "чистому" вигляді в положенні *en face*, лише згодом вивчаються комбінаційні сполучення за різним рівнем складності (Цветкова, 2013:76).

Основне призначення тренувальних вправ екзерсису на середині залу – розвиток танцювальної техніки, гнучкості, м'якості та легкості. У процесі виконання екзерсису на середині залу кожен студент має навчитися вільно володіти своїм тілом – координувати рухи корпусу, голови, рук, ніг; утримувати стійкість корпусу та виворотність ніг. Займаючись класичним екзерсисом, кожен виконавець готує себе до подальшого фахового становлення та вдосконалення, що передбачає: фізичне навантаження, уміння регулювати дихання, правильно розподіляти навантаження на різноманітні групи м'язів і корпусу під час виконання танцювальних елементів (Шалапа, Корисько 2015:126).

У змісті уроку класичного танцю важливу роль відіграють навчально-танцювальні форми *adagio*. Форма *adagio* за своїми освітніми

функціями є кульмінацією екзерсису на середині класу, яка виховує у майбутніх фахівців почуття пози, правильну координацію рухів, кантилеуність переходів від руху до руху, а також музичальність і танцювальність. Необхідною умовою професійної підготовки студентів-хореографів на уроках класичного танцю є опанування різноманітністю форм *adagio* (Червонська, Ускова, 2019).

Педагоги-хореографи акцентують значущість форми *adagio* у вихованні апломбу танцівників, тобто стійкості корпусу в умовах правильної координації рухів. На їх думку, найважливішою функцією форми *adagio* є формування і закріплення навичок стійкості на всій стопі і на пів пальцях однієї ноги (в динаміці розвитку координаційної та технічної складності вправ, що входять до його складу). Стійкість є запорукою виразності виконання, тому, що дає виконавцю відчуття цілісності, зібраності всієї фігури. А однією з істотних змістовних функцій *adagio* є розвиток "почуття пози" або "почуття форми" у виконанні навчальних елементів (Ваганова, 2002).

Під час опанування майбутніми фахівцями різних форм *adagio* необхідно дотримуватись певних вимог та загальних принципів – доступності, поступовості, системності тощо. На початковому етапі вивчення класичного танцю *adagio* складається з найпростіших форм *releve lent na 90°*, *battement developpe*, *temps lie*, *port-de-bras*, що виконуються в повільному темпі і на всій ступні. Комбінування завдань з включенням програмних елементів, що формують навички стійкості на одній нозі з одночасною працюючою ногою на 90°, можна віднести до навчальної форми *adagio*. Далі – вивчаються різноманітні за координацією *demi rond de jambe developpe*, *rond de jambe developpe*, а також повільні підйоми на пів пальці у великих позах на 90°. На старших курсах вивчення класичного танцю *adagio* набуває закінчену форму, яка ускладнена різними поворотами в великих позах, тривалою стійкістю на високих пів пальцях в позах на 90° з одночасними переходами з пози в позу різними прийомами, *preparation* до *tour* і *tour* у великих позах, *tour sur le cou-de-pied*. Темп *adagio* в деякій мірі прискорюється. На цьому етапі навчання *adagio* рекомендується виконувати студентам, поєднуючи його в комбінації з *battement tendu jete* і закінчуючи маленькими *tour sur le cou-de-pied*. На останньому курсі вивчення класичного танцю *adagio* набуває умовного характеру, що може виконуватися не лише в помірному темпі, але і в прискореному. Велике або танцювальне *adagio* складається з обертальних рухів: *tour*, *renverse*, *fouette* тощо.

Під час вивчення студентами різних форм *adagio* необхідно враховувати розподіл правильного м'язового навантаження. Розвиток танцювальної майстерності майбутніх фахівців не виключає роботи над розвитком стійкості, координації, витривалості під час виконання *adagio* запланованих робочою програмою. Складаючи *adagio*, необхідно пам'ятати, що стійкість виробляється за допомогою взаємозв'язку декількох різних рухів на одній і тій же опорній нозі. Тільки достатня тривалість, напруженість і складність роботи опорної ноги, передбачена в побудові *adagio*, сприяє розвитку "віртуозної стійкості" (Костровицька, 1976).

Опанування різними формами *adagio* майбутніми фахівцями впливає на їх сприйняття та розуміння сутності класичного танцю не як комплексу складних танцювальних елементів, виконання яких спрямовано на фізичний розвиток, а комплексу виражальних засобів, здатних передавати різноманітні змістові відтінки, почуття.

Завершальною частиною уроку класичного танцю є *allegro*, в якій пози і рухи, відпрацьовані в *adagio*, виконуються в повітрі. Частина уроку класичного танцю *allegro* об'єднує значну групу рухів (елементів), різноманітних за способами відштовхування і приземлення, висотою, прийомами виконання. Але стрибок у ньому важливій не сам по собі: його роль визначається змістовністю, яка досягається вмінням відтворити в повітрі необхідну позу. Саме вона забезпечує передачу емоційного стану виконавця і обумовлює характер художнього образу. Виконання *стрибків* – найскладніша частина уроку класичного танцю, що базуються на попередньо засвоєних вправах *екзерсису* і *adagio*. Техніка стрибків має свої особливі виконавські прийоми: *елевація та балон* (Тарасов, 1981).

Залежно від висоти стрибки розподіляються на маленькі, середні й великі. За характером виконання стрибки поділяються на: стрибки з двох ніг на дві, стрибки з двох ніг на одну, стрибки з однієї ноги на дві, стрибки з однієї ноги на іншу, стрибки на одній нозі. Всі стрибки починаються й закінчуються на *demi-plie*. Виконання якісного стрибка залежить від сили м'язів ніг, еластичності й міцності зв'язок ступні та колін, розвинутого ахіллового сухожилля й особливо від сили стегна. Розучування стрибків починається обличчям до станка у I, II і V позиціях (*temps leve sauté*) не більше двох тижнів, потім вони виконуються на середині залу. Далі вивчаються *changement de pieds*, *pas echappe*, *pas assemblé* в різні напрямки, *pas glissade* з просуванням, *sissonne simple*, *jete* та інші. Перехід від маленьких стрибків до великих повинен бути поступовим, нескладні великі стрибки комбінуються з маленькими (Костровицька, 1976).

Отже, методика вивчення та техніка виконання рухів класичного танцю базується на принципах послідовності, системності, поступовості, що складається з раніше добре засвоєних елементів, до яких поступово додається новий хореографічний елемент. Це призводить до того, що м'язи студентів починають працювати набагато активніше, точніше, економніше й вільніше, без зайвої напруги. Правильне виконання рухів розвивається тільки тоді, коли студент добре знає і відчуває міру своєї м'язової напруги, її спадання та наростання, а для цього обов'язково необхідно знати методику вивчення елементів класичного танцю, зокрема, будову уроку, послідовність розташування та вивчення рухів різних частин уроку, їх тривалість на різних етапах вивчення класичного танцю.

Висновки. Таким чином, дисципліна "Теорія і методика викладання класичного танцю", безумовно, є необхідним освітнім компонентом циклу професійної підготовки студентів-хореографів у вивченні комплексу фахових дисциплін. Опанування класичним танцем вимагає від майбутніх фахівців не тільки скрупульозного відпрацювання танцювальних рухів, комбінацій, а й бути обізнаним у різних сферах –

музиці, психології, анатомії і фізіології, акторській майстерності, хореографічній стилістиці. Саме на ці аспекти буде спрямовано наші подальші дослідження.

Література

- 1.Благова Т. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти [Електронний ресурс] / Т. Благова // Вісник Житомирського державного університету, 2010. – Вип.50. – Серія: Педагогічні науки. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/4256/1/vip50_15.pdf
- 2.Ваганова А. Основы классического танца / А. Ваганова. – СПб.: Лань, 2002. – 192 с.
- 3.Костровицкая В., Писарев А. Школа классического танца / В. Костровицкая, А. Писарев. – Л.: Искусство, 1976. – 272 с.
- 4.Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 02 Культура та мистецтво за спеціальністю 024 “Хореографія” – К., 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/024-choreografia-B.pdf>
- 5.Тарасов Н. Классический танец / Н. Тарасов. – М.: Искусство, 1981. – 479 с.
- 6.Червонська Л. Особливості професійної підготовки студентів-хореографів в умовах сучасної вищої школи / Л.Червонська // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб.наук. пр.. – Вип.1. – Бердянськ: БДПУ, 2018. – С.255-259
- 7.Червонська Л., Богатирьова К. Класичний екзерсис: практичні аспекти вивчення /Л.Червонська, К.Богатирьова// Матеріали XXXIVМіжнародної науково-практичної конференції “Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації”: Зб. наук. праць. – Переяслав – Хмельницький, 2018. – Вип.34. – С.236-238
- 8.Червонська Л., Ускова А. Значення форми адажіо на уроках класичного танцю у процесі професійної підготовки студентів-хореографів у закладах вищої освіти / Л.Червонська, А.Ускова // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип.1. – Бердянськ: БДПУ, 2019. – С.369-376
- 9.Цветкова Л. Методика викладання класичного танцю. Підручник. / Л.Цветкова – К.: Альтерпресс, 2013. – 324 с.
- 10.Шалала С., Корисько Н. Методика роботи з хореографічним колективом: підручник / С. Шалала, Н. Корисько. – Ч. 1 – К.: НАККіМ, 2015. – 252 с.

References

1. Blahova T. (2010). *Osoblyvosti profesiiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv-khoreohrafiv u systemi pedahohichnoi osvity* [Features of the professional training of future teachers-choreographers in the system of pedagogical education]– Rezhym dostupu: http://eprints.zu.edu.ua/4256/1/vip50_15.pdf [in Ukrainian].
2. Vaganova A. (2002). *Osnovy klassy`cheskogo tancza* [The basics of classical dance]. – SPb.: Lan`, 192 p. [in Russian].
3. Kostrovyczkaya V., Pysarev A. (1976) *Shkola klassy`cheskogo tancza* [School of classical dance]. Lenynhrad: Y`skusstvo, 272 p. [in Russian].
4. *Standart vyshchoi osvity Ukrainy pershoho (bakalavrskoho) rivnia, haluzi znan 02 Kultura ta mystetstvo za spetsialnistiu 024 “Khoreohrafiia”* (2020) [Higher education standard of Ukraine of the first (bachelor) level, field of knowledge 02 Culture and art in the specialty 024 “Choreography”] – К., [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/024-choreografia-B.pdf> [in Ukrainian].
5. Tarasov N. (1981). *Klassy`chesky`j tanecz* [Classical dance]. Moskva: Y`skusstvo, 479 p. [in Russian].

6. Chervonska L. (2018) *Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky studentiv-khoreohrafov v umovakh suchasnoi vyshchoi shkoly* [Features of professional training of students-choreographers in the conditions of modern higher education] Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Seria : Pedahohichni nauky : zb.nauk. pr. – Vyp.1. – Berdiansk : BDPU, – P.255-259 [in Ukrainian].
7. Chervonska L., Bohatyrova K. (2018) *Klasychnyi ekzersys: praktychni aspekty vyvchennia* [Classical exersis: practical aspects of study] / Materialy KhKhKhIVMizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii": Zb. nauk. prats. – Pereiaslav – Khmelnytskyi, Vyp.34. – P.236-238 [in Ukrainian].
8. Chervonska L., Uskova A.(2019) *Znachennia formy adagio na urokakh klasychnoho tantsiu u protsesi profesiinoi pidhotovky studentiv-khoreohrafov u zakladakh vyshchoi osvity* [The importance of adagio on classical dance lessons in the process of vocational training of choreographer students in higher education institutions]. Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Seria : Pedahohichni nauky : zb. nauk. pr. – Vyp.1. – Berdiansk : BDPU, – p.369-376 [in Ukrainian].
9. Czvyetkova L. (2013). *Metody`ka vy`kladannya klasy`chnogo tancyu. Pidruchny`k.* [Methodology of classical dance teaching. Textbook]. Kyiv: Al`terpress, 324 p. [in Ukrainian].
10. Shalapa S., Kory`s`ko N. (2015). *Metody`ka roboty` z` xoreografichny`m kolekty`vom: pidruchny`k* [Method of work with choreographic team: textbook]. Ch. 1. Kyiv: NAKKKiM, 252 p. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості професійної підготовки студентів-хореографів вищих закладів освіти в процесі вивчення дисципліни "Теорія і методика викладання класичного танцю". Актуалізовано проблему компетентнісного підходу, що є основою підготовки майбутніх фахівців, який передбачає розвиток в особистості здатності орієнтування в розмаїтті складних ситуацій, вміння прогнозувати результати своєї діяльності й нести за них відповідальність, швидко змінювати один вид діяльності іншим, поєднувати виконання різних функцій. Розкрито сутність понять "професійна підготовка", "компетентнісний підхід". Визначено основні нормативні документи забезпечення освітнього процесу професійної хореографічної підготовки здобувачів вищої освіти. Зміст професійної підготовки студентів-хореографів визначається освітньо-професійною програмою 024 "Хореографія" закладу вищої освіти, в якій визначається перелік освітніх компонентів циклу загальної та професійної підготовки, програмні компетентності та результати навчання, визначено вимоги до змісту та обсягу освітньо-професійної підготовки бакалаврів хореографії. Визначено спеціальні (фахові, предметні) компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі вищої освіти в процесі вивчення дисципліни "Теорія і методика викладання класичного танцю". У дослідженні актуалізовано питання самостійної підготовки студентів-хореографів до уроку класичного танцю, розуміння ними особливостей структурної побудови та змісту дисципліни "Теорія і методика викладання класичного танцю" на різних етапах вивчення. Проаналізовано зміст та структурні компоненти побудови уроку класичного танцю. Визначено, що урок класичного танцю у вищих закладах освіти складається з чотирьох основних структурних компонентів: екзерсису біля станка, екзерсису на середині залу, *adagio* і *allegro*. Кожна частина уроку класичного танцю має свої завдання, спрямовані на вирішення загальної мети уроку та створюють базис для подальшого відпрацювання та вдосконалення навчального матеріалу.

Ключові слова: класичний танець, професійна підготовка, студенти-хореографи, компетентності, екзерсис, танцювальні рухи.

REQUIREMENTS FOR CONTENT AND DESIGN OF AN ARTICLE TEXT

The materials should be formatted as follows:

- Electronic version of the article send by e-mail: naukabdpu@gmail.com
- Paper length: 8 – 12 full pages.
- Page format: A4, font: 14 pt Times New Roman Cyr, line spacing – 1.5, all margins – 2 cm. Do not add pagination (pages are numbered in pencil on the back). Paragraph settings: first line indentation – 1.25 cm, left and right indentation – 0 cm.
- The text is typed without hyphenation and covers the entire width of the page. It is allowed to highlight the key concepts in bold type, quotations – in *italics*. You must use straight double quotation marks "...". When typing the text, distinguish between hyphen (-) and long dash (–) symbols.

The materials must be arranged as follows:

- 1) UDC (not obligatory for abstracts) – separate paragraph, left alignment;
- 2) name(s) and initials of author(s) (separate paragraph, right alignment);
- 3) academic degree or postgraduate / undergraduate student (separate paragraph, right alignment);
- 4) place of work / study: name of the institute and city (if its name is not part of the name of the institute); all the data on the place of work (separate paragraph, right alignment);
- 5) the author's e-mail address (separate paragraph, right alignment);
- 6) title of the article (capital letters, in bold type, without a paragraph indentation, centre alignment);
- 7) the text of the article: references in the text should be given in square brackets. The first number is a reference number in the list of references, the second one – a page number. A reference number and a page number are separated by a comma with a space, reference numbers – by a semicolon, e.g.: [4], [6, 35], [6; 7; 8], [8, 21; 9, 117]. The sentence punctuation follows the bracket;
- 8) references should be formatted according to the latest requirements of the SCC of Ukraine (The Bulletin of SCC of Ukraine. – 2009. – № 5. – P. 26-30). References are given in alphabetical order (separate paragraphs, first line indentation – 1 cm);
- 9) Abstracts (500 printed characters each) and keywords (5–10 words or phrases) must be given in two languages (separate paragraphs, justified text). The extended English abstract of 2000 printed characters is also obligatory.